

Міжнар. наук.-теор. конф. студ. і аспір. (2–3 квітня 2013 р.): тези доповідей: у 2 ч. Ч. 1 / редкол. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та ін. – Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – 378 с.

3. Жмайло І. Взаємини підлітків. Психологічні особливості / І. Жмайло // Психолог. – 2012. – № 9. – С. 18-20.

4. Курдибаха О. М. Гендерні особливості становлення підлітків у процесі соціалізації / О. М. Курдибаха // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 25. – С. 166-174.

5. Легка Н. Проблема міжособистісних взаємовідносин підлітка / Н. Легка // Актуальні тенденції розвитку світової психологічної практики: Перша Міжнар. конф. молодих вчених (17-18 квітня 2014 р.): матер. доповідей та виступів. – Кривий Ріг, 2014. – С.104-105.

6. Мачуська І. Міжособистісне спілкування підлітків: методичні рекомендації / І. Мачуська // Шкільний Світ. – 2007. – № 17. – С. 2-11.

УДК: 159.9

Д.Р.Герасимова

Особливості сприймання сім'ї дітьми дошкільного віку

Анотація: У статті розкриваються особливості сприймання сім'ї дітьми дошкільного віку. Визначено вплив функцій сім'ї на розвиток особистості дитини. Проведено дослідження особливостей впливу емоційної атмосфери в сім'ї на дошкільника. Проаналізовано емоційний зв'язок із батьками.

Ключові слова: соціальна ситуація розвитку, образ сім'ї, емоційний зв'язок.

Д.Р.Герасимова. Особенности восприятия семьи детьми дошкольного возраста.

Аннотация: В статье раскрываются особенности восприятия семьи детьми дошкольного возраста. Определено влияние функций семьи на развитие личности ребенка. Проведено исследование особенностей влияния эмоциональной атмосферы в семье на дошкольника. Проанализирована эмоциональная связь с родителями.

Ключевые слова: социальная ситуация развития, образ семьи, эмоциональная связь.

D.R.Herasimova. Features of perception of the family by children of preschool age.

Summary: The article reveals the peculiarities of the perception of the family by children of preschool age. The influence of family functions is determined on the development of the child's personality. A research was conducted to determine the influence of emotional atmosphere in the family on preschoolers. The emotional connection with parents is analyzed.

Key words: social situation of development, family image, emotional

connection.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у сучасному українському суспільстві актуальною є проблема утворення сім'ї та виховання дітей. Адже саме сім'я є первинним та найголовнішим осередком народження та становлення людини. В сім'ї дитина вперше пізнає світ, тут формується її характер та поведінка. Родина є джерелом формування всіх сфер особистості дитини. Внаслідок цього на перший план виходить виховання в індивіда здатності до життєвого самовизначення та засвоєння навичок самовиховання. Сім'я є моделлю суспільства на конкретному історичному етапі розвитку людства, а тому відображує його моральні та духовні особливості, установки стосовно навколишнього світу. А тому можна сказати, що дитина починає вивчати світ крізь призму характерів та поведінки її найближчого оточення, її батьків. Водночас, особливості сприймання дитиною, і зокрема – дитиною дошкільного віку, системи сімейних стосунків у науковому просторі є мало вивченими, що й зумовило обрання теми дослідницького проекту.

Аналіз досліджень і публікацій з теми. Роль сім'ї у становленні особистості дитини широко дискутується науковцями. Сім'я виховує для суспільства нових громадян, передаючи їм мову, основні форми поведінки, національні традиції й звичаї, моральні та духовні цінності. Сім'я виконує соціалізуючу функцію [6], форматує специфіку соціальної ситуації розвитку на кожному етапі генези буття [4, с.114].

Соціальна ситуація розвитку – це та конкретна форма значимих для дитини взаємин з навколишньою дійсністю (насамперед соціальною), у яких вона знаходиться у той чи інший період свого життя. Соціальна ситуація розвитку – це такі соціальні обставини життя людини, які є сприятливими умовами для набуття нею нових якостей; їх джерелом є соціальне середовище, яке, інтеріоризуючись в особистості, стає індивідуальним [4, с.113–114].

Аналіз досліджень родинних стосунків у роботах А.Адлера, Е.Берна, Т.Сенько, З.Фрейда; І.В.Дубровіної, І.С.Кона, Р.В.Овчарової, Г.А.Урунтаєвої, О.О.Халік переконливо доводить, що образи батьків мають найбільший вплив на життєві сценарії людини щодо вступу у шлюб, розподілу сімейних обов'язків, сприйняття себе та інших, на формування певних рис особистості та її смислових орієнтирів [5, с.81]. Батьківська сім'я стає джерелом соціального наслідування в перші роки життя дитини, причому проходження зразком відносин власних батьків спочатку відбувається на рівні підсвідомості, завдяки механізмам ідентифікації та наслідування. У результаті відбувається вкарбовування у психіці образів батьків, прабатьків, братів, сестер, неусвідомлюване засвоєння норм соціальної поведінки, обов'язкових у процесі взаємодії зі значущими дорослими, наслідування їх дій, слів, почуттів, ототожнення себе із близькими людьми тощо. Тому не випадковий інтерес дослідників до вивчення образу сім'ї у дітей дошкільного віку як періоду початку побудови смислової картини світу.

Сім'я сприяє збереженню психічного здоров'я суспільства, завдяки виконанню психогігієнічної функції, котра забезпечує почуття стабільності,

безпеки, емоційної рівноваги, а також – умов для розвитку особистості своїх членів [1, с.23]. Стабільна, добре функціонуюча сім'я дає змогу кожній особі, котра входить до її складу, задовольняти такі потреби як любов, емоційна близькість, афіліація, розуміння і повага, визнання тощо. У такій сім'ї індивід має умови для самореалізації, самоствердження, збагачення й розвитку своєї особистості

Гармонійний розвиток дитини у сім'ї залежить від багатьох чинників, а тому вимагає досить чіткого розуміння батьками можливостей власного виховного впливу, а також наслідків своєї поведінки у різних життєвих ситуаціях.

Якщо поглянути на родину очима дитини дошкільного віку, то можна зробити висновок [2, с.60], що неблагополучної сім'ї у дітей цього віку не буває. Це означає, що якою б не була сім'я і сімейні стосунки, вони не мають для дитини (у її сприйнятті) значного травмуючого впливу. Звичайно, якщо дорослі у сім'ї не звертають на дитину уваги, не піклуються про неї, відбувається спотворення загальної схеми психічного розвитку дитини [4, с.153–162]. Проте дитина, навіть страждаючи від фізичних покарань або від відсутності уваги, все одно не усвідомлює деструктивність своєї родини. Конкретність дитячого мислення проявляється у обмеженості сприйняття таких моральних категорій як хороший–поганий індивідуальним досвідом. «Образ сім'ї» у дошкільнят, будучи видовим компонентом феномену «образ світу», характеризується наявністю ядерного та поверхневого рівнів, які конкретизуються в категоріях, що відбиваються у формі уявлень дитини (про родину, її членів, їхні сімейні ролі, інтереси, заняття, про традиції, історії родини тощо) і у формі емоційних відносин, оцінок і мотивацій на створення в майбутньому власної сім'ї [3, с.54]. До кінця старшого дошкільного віку у дітей з'являється два образи сім'ї: образ нормативної (ідеальної) сім'ї та образ своєї конкретної сім'ї. При цьому образ ідеальної сім'ї виникає на основі художньої літератури, мультфільмів тощо, в той час як образ реальної родини пов'язаний із відчуттями, котрі дитина отримує в сім'ї. Образ сім'ї у дітей дошкільного віку – це симбіоз своїх уявлень про нормативну сім'ю та взятих з власного досвіду знань і відчуттів про власну родину. При цьому ні в ранньому дошкільному віці, ні в старшому дошкільному віці дитина не використовує образ нормативної сім'ї для оцінки сімейних відносин у власній родині. Разом з тим умови, уклад життя в родині, де виховується дитина, формують «фундамент» розвитку бачення дитиною моделі власної майбутньої сім'ї.

Постановка завдання. З метою уточнення виокремлених теоретичних положень щодо впливу сім'ї на світобачення дитини дошкільного віку нами було реалізовано емпіричне дослідження суб'єктивних уявлень дошкільників щодо емоційної значущості сімейних стосунків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Базою емпіричного дослідження було обрано ККДНЗ № 141 м.Кривого Рогу. Вибірку склали 20 дітей старшого дошкільного віку (5–6 років): 10 дівчаток та 10 хлопчиків.

При плануванні дослідження ми виходили з того, що про особливості відображення дитиною людей свідчить її зображувальна творчість: люди, яких

зображує дитина, особливості розкриття їхніх образів дають підстави для висновків про ставлення до них. Тому в якості психодіагностичного інструментарію була використана проєктивна методика «Малюнок сім'ї». Під час дослідження ми мали можливість також простежити вплив реальної сімейної психологічної атмосфери на кожну окрему дитину, залучену до дослідження.

Аналіз отриманих дитячих малюнків сім'ї дозволяє констатувати, що у дошкільному віці дитина переважно пов'язана тісними емоційними зв'язками із батьками (або з людьми, які їх замінюють): образ матері домінує у 40 % досліджуваних робіт, образ батька – у 45%, що свідчить про рівнозначність образу батьків у сприйманні дошкільників незалежно від статевої приналежності. У 15% досліджуваних виявлено прихильність до інших родичів (про що свідчить домінування фігури інших родичів у структурі малюнку), а отже батьки для дітей даної групи є менш емоційно привабливими: між ними склалися конфліктні відносини або у родинних стосунках прослідковується відчуження, емоційна холодність. Не малюючи їх, дитина «розряджає» неприйнятну емоційну атмосферу в сім'ї, уникає негативних емоційних переживань, пов'язаних із певними людьми.

Цікаво, що більш детально діти промальовували образ батька. Для сина батько – зразок, поведінку якого він свідомо чи несвідомо копіює. Батько допомагає хлопчикові розвинути в собі істинно чоловічі риси характеру: сміливість, витримку, великодушність. Любов батька до дочки дуже важлива для розвитку її самосвідомості, впевненості в собі, формування її образу жіночності. Теплі, позитивні, емоційні стосунки з батьком допомагають дочці пишатися своєю жіночністю, сприяють прийняттю себе як жінки більш легкої гетеросексуальної адаптації.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проблема сім'ї, сімейного виховання, стосунків у родині є досить багатогранною та актуальною на сьогоднішній день з огляду все більшого усвідомлення її важливості для суспільного розвитку. В сім'ї дитина народжується, зростає, стає особистістю. Від того, наскільки адекватно сім'я буде виконувати свої функції буде залежати благополуччя дитини та задоволення її потреб. Сприйняті у дитинстві моделі поведінки зумовлюють стратегії життєтворчості людини протягом наступних етапів генези буття.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми впливу сім'ї на розвиток особистості і передбачає подальші наукові розвідки.

Список використаної літератури

1. Дружинин В. Н. Психология семьи. Москва: Просвещение, 1996. 176 с.
2. Карбанова О. А. Психология семейных отношений. Самара: 2001. 122 с.
3. Лисина М. И. Психология самопознания у дошкольников. Кишинев: ШТИИИИЦА, 1983. 110 с.
4. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закладів]. Київ : НУБіП, 2017. 548 с.
5. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: учеб. пособ. для студ. сред.

пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2001. 336 с.

6. Халік О. О. Психологічні особливості системи сімейної взаємодії як чинник соціалізації особистості Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства : монографія / кол. авторів; ред. Н. М. Токаревої. Кривий Ріг : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. С. 83–102.

УДК 159.9:316.454.52

Лагута А.Л.

Причини та профілактика лихослів'я у молодіжному середовищі

Анотація. У статті представлено поняття лихослів'я, його вплив на формування особистості. Проаналізовано причини використання ненормативної лексики і запропоновані профілактичні та корекційні вправи. Зроблено висновок, що повністю позбутися цього явища у суспільстві важко, але більшість усвідомлює проблему лихослів'я, серйозно замислюється про свою культуру поведінки та намагається змінитися.

Ключові слова: лихослів'я, молодь, профілактика, інвектика, девіація, культура мови

А.Л.Лагута. Причины и профилактика сквернословия в молодежной среде

Аннотация. В статье представлено понятие сквернословие, его влияние на формирование личности. Проанализированы причины использования ненормативной лексики и предложены профилактические и коррекционные упражнения. Сделан вывод, что полностью избавиться от этого явления в обществе трудно, но большинство осознает проблему сквернословия, серьезно задумывается о своей культуре поведения и пытается измениться.

Ключевые слова: сквернословие, молодежь, профилактика, инвектива, девіація, культура речи

A.L.Lahuta. The causes and prevention of foul language in the youth environment

Summary. The article presents the concept of foul language, its influence on the formation of the personality. The causes for using non-normative vocabulary are analyzed and preventive and corrective exercises are suggested. It is concluded that it is difficult to completely get rid of this phenomenon in society, but most people are aware of the problem of foul language, seriously thinking about their culture of behavior and trying to change.

Keywords: foul language, the young, prevention, invective, deviation, culture of speech

Постановка проблеми. Проблема підвищення культури спілкування підростаючого покоління завжди була актуальною, а особливо на сучасному етапі, коли відбувається переосмислення загальнолюдських цінностей, це питання